

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.9.

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.9>

Г. В. Логвинський

доктор філософії у галузі права,
адвокат

ІНВЕСТИЦІЙНІ ІНТЕРЕСИ ТА ПРАВО ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД

Сучасний світ, зазнаючи зростаючої залежності від транскордонних зв'язків та глобалізації, ставить особливий акцент на екологічну безпеку, яка стала важливою складовою економічної діяльності. Це особливо актуально в контексті інвестиційної сфери, де збереження природних ресурсів та охорона довкілля стають пріоритетами. Дослідження у галузі захисту інвестицій за допомогою екологічного кримінального права набуває значення для національної безпеки та захисту інтересів учасників економічного процесу. Підписання угоди про Асоціацію вимагає більш чіткої юридичної визначеності характеристик злочинів проти довкілля у КК України відповідно до європейських стандартів та інвестиційній спроможності держави. Серед стандартів у сфері протидії екологічній злочинності, до виконання яких прагне Україна, визначено необхідність забезпечення здатності адміністративних, регулюючих, правоохоронних та інших органів здійснювати співробітництво й обмін інформацією на національному та міжнародному рівнях; криміналізацію відповідних дій та надання взаємної правової допомоги у цій сфері; відповідність встановлюваних внутрішніх режимів регулювання та нагляду європейським стандартам.

У рамках цього дослідження пропонується аналіз різноманітних форм контролю над екологічною діяльністю, яка є важливим аспектом інвестиційного процесу. Особлива увага приділяється виявленню та розгляду новітніх видів криміналізованих діянь у сфері екологічної безпеки на рівні Європейського Союзу. Це включає аналіз сучасних тенденцій у сфері кримінальних порушень, пов'язаних з забрудненням довкілля, незаконною експлуатацією природних ресурсів та іншими екологічними злочинами.

Результати цього дослідження можуть слугувати основою для подальшої апроксимації законодавства Європейського Союзу в цій сфері. Це важливий крок у забезпеченні спільної стратегії захисту інвестицій та екологічної безпеки для всіх держав-членів ЄС. При цьому важливо враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, включаючи як інвесторів, так і держави, щоб забезпечити ефективний механізм захисту від кримінальних порушень у сфері екології.

Ключові слова: екологічна злочинність, екологічна безпека, інвестиційний клімат, апроксимація, *Acquis*.

Постановка проблеми. Злочинність, право, система кримінальної юстиції на різних рівнях соціальної взаємодії «співпрацюють» із різними соціальними інститутами, такими як політика, економіка, культура, комунікації, релігія. Саме через них кримінально правові норми формують належні соціальні паттерни у сфері розбудови суспільного впливу на екологічну злочинність в сенсі верховенства права та сталого

розвитку. Злочинність, кримінально-правовий вплив, вже вийшли за межі суто національних конструктів та повинні вивчатися у більш широкому полі взаємодій, які пов'язуються із необхідністю функціонування безпечного європейського суспільства та стабільних економічних відносин у всьому світі.

Мета статті. У сучасних умовах розвитку транскордонних зв'язків та глобалізації сфера

екологічної безпеки, як складова економічної діяльності інвесторів, держави та міждержавних об'єднань потребує особливої уваги. Загальна мета цього дослідження полягає в розробці стратегій та інструментів для запобігання екологічним злочинам у контексті інвестиційної діяльності та забезпечення стабільного та збалансованого розвитку економіки. Досягнення цієї мети вимагає комплексного підходу, враховуючи інтереси всіх сторін та забезпечуючи ефективну координацію національних та міжнародних зусиль у боротьбі з екологічними злочинами. У зв'язку з цим в рамках цього дослідження належить, з огляду на різноманітні форми зовнішньоекономічної діяльності, та на необхідність забезпечення національної безпеки, охорони інтересів учасників інвестиційної діяльності, розглянути новітні види криміналізованих діянь на рівні ЄС у даній сфері. Це відкриває шлях до подальшої апроксимації законодавства ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

На жаль, на сьогодні існують обмежені можливості для забезпечення реального захисту Україною базових основоположних екологічних прав громадян передбачених Цілями сталого розвитку ООН, враховуючи реалізацію державою-агресором реальних юрисдикційних повноважень, та встановлення відповідальності за перевищення влади державою-агресором та її органами [1, с. 49]. Проте завдань апроксимації *acquis* з нас ніхто не знімав [2]. Це потребує додаткового аналізу питань реалізації екологічної кримінальної політики в Європі. Вважається, що екологічна політика ЄС та кримінально-правова компонента ефективно захищають навколишнє середовище та здоров'я людей шляхом боротьби з екологічними злочинами, які загрожують балансу та стійкості життя на Землі [3]. Поруч з тим, вважається, що екологічне кримінальне право в Європі розвивалося протягом останніх 30 років, але все ще стикається зі значними проблемами у правозастосуванні та потребує подальшого вдосконалення [4; 5]. З позицій міжнародного права, «в основі вчення про право екологічної безпеки історично лежить безпековий характер взаємин людства і природи, який відбивається у віруваннях, звичаях, традиціях, філософських та в інших доктринах... При чому міжнародна екологічна безпека визначається станом міжнародних відносин, за якого забезпечується захищеність на глобальному та регіональному рівнях людини, умов її життєдіяльності, всіх елементів екосис-

теми Землі від будь-яких шкідливих впливів природного та антропогенного походження, для забезпечення сталого розвитку в інтересах нинішнього та прийдешніх поколінь» [6, с. 15].

Виклад основного матеріалу. Підписання угоди про Асоціацію вимагає більш чіткої юридичної визначеності характеристик злочинів проти довкілля у КК України відповідно до європейських стандартів та інвестиційній спроможності держави. «Основу права екологічної безпеки ЄС складають правові норми, якими: 1) встановлюються загальні вимоги забезпечення екологічної безпеки на території ЄС; 2) запроваджуються спеціальні вимоги до безпечного використання природних ресурсів, зокрема: атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунтів, клімату; 3) запроваджуються вимоги для конкретних видів суспільної діяльності, які визначаються екологічно небезпечними: для промисловості; для сфери поводження з хімікатами; для сфери поводження з відходами; для сфери поводження з генетично модифікованими організмами; 4) запроваджуються правові механізми забезпечення екологічної безпеки». [6, с. 22]

Відомо також, що: «У країнах Європейської співдружності екологічне регулювання поєднує збалансовані адміністративно-контрольні та фінансово-економічні важелі, які дозволяють ефективно регулювати питання охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. У червні 1993 р. в рамках ЄС були прийняті основні принципи і положення екологічного обліку, які набули чинності в квітні 1995 р. Змінилися і пріоритети у боротьбі з забрудненням атмосфери. Головні програми спрямовані не на введення в дію очисного обладнання, а на створення екологічно чистих технологій. В цих країнах діють понад 200 чітких механізмів реалізації екологічного законодавства, застосовується близько 150 видів екологічних податків, структура і тарифні ставки яких затверджено національними парламентами. Причому ці механізми мають свої специфічні риси, які обумовлені особливостями власних екологічних проблем, а також сформованістю політичного, економічного, соціального середовищ та специфікою національного управління». [7, с. 8]

Проте час мінявся, змінювалось і законодавство.

Серед стандартів у сфері протидії екологічній злочинності, до виконання яких прагне Україна, визначено необхідність забезпечення здатності адміністративних, регулюючих, пра-

воохоронних та інших органів здійснювати співробітництво й обмін інформацією на національному та міжнародному рівнях; криміналізацію відповідних дій та надання взаємної правової допомоги у цій сфері; відповідність встановлюваних внутрішніх режимів регулювання та нагляду європейським стандартам. Таким чином, питання подальшої апроксимації бланкетних норм екологічної спрямованості до загальних положень Європейського законодавства також пов'язано із критерієм юридичної визначеності та презумпції знання норми. Не задарма у проєкті Нового Кримінального кодексу України встановлено, що положення цього Кодексу мають відповідати вимогам достатньої чіткості, зрозумілості та передбачуваності, щоб давати особі можливість заздалегідь знати, які діяння є злочинами та які кримінально-правові засоби передбачені за їх вчинення [8].

Відома справа ЄСПЛ Гестур Джонсон та Рагнар Халдолл проти Ісландії [9], згідно якій адвокати, притягнені до відповідальності, в силу особливостей професії повинні були впевнені, що вимога передбачуваності була виконана, коли особа могла знати з формулювань відповідного положення і, якщо це необхідно, за допомогою тлумачення суду та через поінформовану юридичну консультацію, які дії та бездіяльність спричиняють її кримінальну відповідальність.

Вивчаючи питання європейських санкцій, зазначимо, що практика ЄСПЛ оцінює застосування будь-якого покарання з огляду на дотримання принципу пропорційності (співмірності) між обмеженнями прав винного та цілями їх застосування. Принцип пропорційності є універсальним принципом європейського права, який вимагає співмірного обмеження прав та свобод людини для досягнення публічних цілей.[10]

Відповідаючи викликам інвестиційної безпеки та новітнім викликам у сфері захисту, Європарламент у 2024 році остаточно прийняв нову Директиву про захист навколишнього середовища за допомогою кримінального права [11].

Відповідно до статті 191(2) Договору про заснування Європейського Союзу, політика Союзу у сфері охорони довкілля має бути спрямована на забезпечення високого рівня захисту довкілля, беручи до уваги різноманітність ситуацій у різних регіонах Європейського Союзу. Ця політика має ґрунтуватися на принципі обережності та на принципах, що необхідно вживати превентивних заходів, що екологічна шкода повинна в першу чергу усуватися в джерелі її

заподіяння і що забруднювач повинен заплатити за це. Враховуючи, що екологічні злочини також зачіпають фундаментальні права, боротьба з екологічними злочинами на рівні Союзу має вирішальне значення для забезпечення захисту цих прав.

Європарламент підкреслив, що зростання кількості екологічних кримінальних злочинів та їхніх наслідків, які підривають ефективність екологічного права Союзу, є предметом постійного занепокоєння в Союзі. Такі правопорушення все частіше виходять за межі кордонів держав-членів, в яких вони вчиняються. Такі правопорушення становлять загрозу навколишньому середовищу і тому потребують відповідного та ефективного реагування, яке часто вимагає ефективного транскордонного співробітництва. Існуючі правила щодо покарань, не є достатніми для досягнення відповідності законодавству Союзу у сфері охорони довкілля. Така відповідність має бути посилена наявністю ефективних, пропорційних і стримуючих кримінальних покарань, які відповідають тяжкості правопорушень і можуть викликати більший суспільний осуд, ніж застосування адміністративних стягнень. Взаємодоповнюваність кримінального та адміністративного права має вирішальне значення для запобігання та стримування протиправної поведінки, що завдає шкоди довкіллю.

Держави-члени повинні забезпечити, щоб у національному законодавстві було криміналізовано наступні діяння.

1. Скидання, викид або введення в повітря, ґрунт або воду такої кількості матеріалів або речовин, енергії або іонізуючого випромінювання, яка спричиняє або може спричинити смерть або серйозне тілесне ушкодження будь-якої особи, або істотну шкоду якості повітря, ґрунту або води, або істотну шкоду екосистемі, тваринам або рослинам;

2. Розміщення на ринку, всупереч заборони або іншій вимозі, спрямованій на захист навколишнього середовища, продукту, використання якого у великих масштабах, а саме використання продукту кількома користувачами, незалежно від їх кількості, призводить до скидання, викиду або введення в повітря, ґрунт або воду кількості матеріалів або речовин, енергії або іонізуючого випромінювання, що спричиняє або може спричинити смерть або серйозне ушкодження будь-якої особи або істотну шкоду якості повітря, ґрунту або води, або істотну шкоду екосистемі, тваринам чи рослинам;

3. Виробництво, розміщення або надання на ринку, експорт або використання речовин, як самостійно, так і в сумішах або у виробих, включаючи їх включення до складу виробів, якщо така поведінка спричиняє або може спричинити смерть або серйозне поранення будь-якої особи, істотну шкоду якості повітря, ґрунту або води, або істотну шкоду екосистемі, тваринам або рослинам із відповідними регламентними обмеженнями;

4. Виробництво, використання, зберігання, імпорт або експорт ртуті, ртутних сполук, сумішей ртуті та продуктів з додаванням ртуті, якщо така поведінка не відповідає регламентним вимогам, і спричиняє або може спричинити смерть або серйозне поранення будь-якої особи, значну шкоду якості повітря, ґрунту або води, або значну шкоду екосистемі, тваринам або рослинам;

5. Виконання інвестиційних проектів, якщо така діяльність здійснюється без згоди на розробку та завдає або може завдати істотної шкоди якості повітря або ґрунту, якості або стану води, або істотної шкоди екосистемі, тваринам чи рослинам;

6. Збір, транспортування або переробку відходів, нагляд за такими операціями та подальший догляд за місцями утилізації, включаючи дії, вчинені в якості дилера або брокера, якщо це стосується небезпечних відходів, чи спричиняє або може спричинити смерть чи серйозне поранення будь-якої особи або істотну шкоду якості повітря, ґрунту чи води, або істотну шкоду екосистемі, тваринам чи рослинам;

7. Відвантаження вищезазначених відходів, незалежно від того, чи здійснюється вона однією партією або кількома партіями, які, як видається, пов'язані між собою;

8. Утилізація суден, що підпадають під дію регламентних обмежень;

9. Скидання з судна забруднюючих речовин, що спричиняє або може спричинити погіршення якості води або шкоду морському середовищу;

10. Експлуатація або закриття установки, на якій здійснюється небезпечна діяльність або на якій зберігаються чи використовуються небезпечні речовини або суміші, якщо така поведінка і така небезпечна діяльність, речовина або суміш підпадають під дію регламентних обмежень, і така поведінка спричиняє або може спричинити смерть або серйозне тілесне ушкодження будь-якої особи, або суттєву шкоду якості повітря, ґрунту чи води, або суттєву шкоду екосистемі, тваринам чи рослинам;

11. Будівництво, експлуатація та демонтаж установки, якщо така поведінка та така установка підпадають під дію регламентних обмежень, і така поведінка спричиняє або може спричинити смерть або серйозні тілесні ушкодження будь-якої особи, або істотну шкоду якості повітря, ґрунту чи води, або істотну шкоду екосистемі, тваринам чи рослинам;

12. Виробництво, виготовлення, переробку, обробку, використання, утримання, зберігання, транспортування, імпорт, експорт або захоронення радіоактивного матеріалу або радіоактивних речовин, якщо така діяльність і такий матеріал або речовини підпадають під дію регламентних обмежень, і така діяльність спричиняє або може спричинити смерть або серйозне ушкодження будь-якої особи або речовини, або може спричинити істотну шкоду навколишньому середовищу

13. Виробництво, розміщення або надання на ринку, експорт або використання речовин, як самостійно, так і в сумішах або у виробих, включаючи їх включення до складу виробів, якщо така поведінка спричиняє або може спричинити смерть або серйозне поранення будь-якої особи, істотну шкоду якості повітря, ґрунту або води, або істотну шкоду екосистемі, тваринам або рослинам.

14. Вбивство, знищення, захоплення, володіння, продаж або пропонування для продажу зразка або зразків видів дикої фауни або флори, за винятком тих випадків, коли такі дії стосуються мізерно малих кількостей таких зразків;

15. Торгівля зразком або зразками, або їх частинами чи похідними, видів дикої фауни або флори, та імпорт зразка або зразків, або їх частин чи похідних, таких видів, за винятком випадків, коли така поведінка стосується незначної кількості таких зразків;

16. Розміщення або надання на ринку Союзу чи експорт з ринку Союзу відповідних товарів або відповідних продуктів в порушення заборони Регламенту, за винятком випадків, коли така поведінка стосується незначної кількості таких зразків;

17. Будь-яка поведінка, що спричиняє погіршення середовища існування в межах природоохоронного об'єкта або порушення існування визначеного переліку видів тварин в межах природоохоронного об'єкта, якщо таке погіршення або порушення є значним;

18. Ввезення на територію Союзу, розміщення на ринку, утримання, розведення, транспортування, використання, обмін, дозвіл на

розмноження, вирощування або культивування, вивільнення в навколишнє середовище або поширення інвазивних чужорідних видів, що становлять інтерес для Союзу, якщо така поведінка спричиняє або може спричинити смерть або серйозне поранення будь-якої особи, або значну шкоду якості повітря, ґрунту чи води, або значну шкоду екосистемі, тваринам чи рослинам; або є умовою дозволу, виданого відповідно до регламенту, і спричиняє або може спричинити смерть або серйозне поранення будь-якої особи, або суттєву шкоду якості повітря, ґрунту чи води, або суттєву шкоду екосистемі, тваринам чи рослинам;

19. Виробництво, розміщення на ринку, імпорт, експорт, використання або викид озоноруйнівних речовин, окремо або у вигляді сумішей, як зазначено в регламентних обмеженнях, або виробництво, розміщення на ринку, імпорт, експорт або використання продуктів та обладнання, а також їх частин, що містять озоноруйнівні речовини або функціонування яких залежить від цих речовин;

20. Виробництво, розміщення на ринку, імпорт, експорт, використання або викиди фторованих парникових газів, окремо або у вигляді сумішей, або виробництво, розміщення на ринку, імпорт, експорт або використання продуктів та обладнання та їх частин, що містять фторовані парникові гази або функціонування яких залежить від цих газів, або введення в експлуатацію таких продуктів та обладнання [11].

Висновки і пропозиції. Зрозуміло, що імплементація цих положень у національне публічне законодавство кримінально-правового профілю достатньо складений процес, пов'язаний із принципом субсидіарності та відповідною національною правовою культурою. При чому розгляд інститутів, принципів, відносин повинен бути зробленим у сенсі комплексного структурно-функціонального підходу, який надає можливість бачення явища зовнішньоекономічної діяльності як складної відкритої структури інституціонального сенсу, яка поєднує різні рівні та обсяги взаємодії між суб'єктами кримінально-правових відносин у різних сферах соціальної інтеракції. Злочинність, кримінально-правовий вплив, вже вийшли за межі суто національних конструктів та повинні вивчатися у більш широкому полі взаємодій, які пов'язуються із необхідністю функціонування безпечного суспільства та стабільних економічних відносин у всьому

світі [12, с.49]. Це відкриває відповідні можливості нових пошуків у галузі наукових розвідок забезпечення безпеки інвестиційної діяльності шляхом впровадження єдиної природоохоронної політики ЄС засобами кримінального права.

Список використаної літератури:

1. Logvinski G. V. Limited criminal jurisdiction in international practice *ECHR's Jurisprudence in Digital Era : proceedings of the Int. sci. conf.* (Odesa, May 31 – June 1, 2019) / MES of Ukraine, Nat. Univ. "Odes. Acad. of Law", SRC NALSU ; exec. eds. H. A. Ulianova, V. A. Tuliakov. Odesa : Publishing house "Helvetika", 2019. P. 47-49.
2. Туляков В. О. Перспективи розвитку кримінального права України у контексті законопроектної роботи Європейської комісії. *Україна – ЄС: питання гармонізації кримінального та кримінального процесуального законодавства* : матер. Круглого столу (22 червня 2023 року) / упор. І. В. Гловюк, Н. Р. Лащук. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 56-59.
3. Bjelajac, Ž., Dasic, D., & Spasovic, M. (2011). EU environmental policy and its criminal law framework, 63, 567-582. <https://doi.org/10.2298/MEDJP1104567B>.
4. Faure, M. (2017). The Development of Environmental Criminal Law in the EU and its Member States. *Review of European, Comparative and International Environmental Law*, 26, 139-146. <https://doi.org/10.1111/reel.12204>.
5. Öberg, J. (2011). Criminal Sanctions in the Field of EU Environmental Law. *New Journal of European Criminal Law*, 2, 402 – 425. <https://doi.org/10.1177/203228441100200406>.
6. Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки: автореферат дисс... докт. юрид. наук: 12.00.06. Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2018. 32 с.
7. Фесянов П.О. Державне регулювання екологічної безпеки на рівні регіону: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.». К., 2013. 20 с.
8. Проект Нового Кримінального кодексу України URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>
9. ECHR Case of Gestur JÓNSSON and Ragnar HALLDÓR V. ICELAND (Applications nos. 68273/14 and 68271/14), 22 December 2020, URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207115>
10. Майданик Р. Пропорційність (співмірність) і право власності: доктрина і судова практика. *Право власності: європейський досвід та*

- українські реалії* : зб. доп. і матеріалів міжнар. конф. Київ, 2015. С. 107–129.
11. Директива (ЄС) 2024/1203 Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2024 року про захист навколишнього середовища за допомогою кримінального права. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401203
12. Логвинський Г.В. Кримінально-правова протидія злочинам у сфері зовнішньоекономічної діяльності у сенсі концепту розвитку. *Міжнародне право розвитку: сучасні тенденції та перспективи*: матеріали міжнар. науково-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2015 р.) ; НУ "ОЮА" ; Кафедра міжнар. права та міжнар. відносин. Одеса, 2015. С. 44-50.

Logvinsky G. V. Investment interests and environmental safety law in the EU: a criminal legal approach

The modern world, increasingly dependent on cross-border connections and globalisation, places a special emphasis on environmental safety, which has become an important component of economic activity. This is especially true in the context of the investment sector, where the conservation of natural resources and environmental protection are becoming a priority. Research in the field of investment protection through environmental criminal law is gaining importance for national security and the protection of the interests of economic actors. The signing of the Association Agreement requires a clearer legal definition of the characteristics of environmental crimes in the Criminal Code of Ukraine under European standards and the investment capacity of the state. Among the standards in the field of combating environmental crime to which Ukraine aspires, there is a need to ensure the ability of administrative, regulatory, law enforcement, and other authorities to cooperate and exchange information at the national and international levels; criminalisation of relevant actions and provision of mutual legal assistance in this area; and compliance of the established internal regulatory and supervisory regimes with European standards.

This study offers an analysis of various forms of control over environmental activities, which are an important aspect of the investment process. Particular attention is paid to identifying and reviewing the latest types of criminalised acts in the field of environmental safety at the level of the European Union. This includes an analysis of current trends in criminal offences related to environmental pollution, illegal exploitation of natural resources and other environmental crimes.

The results of this study can serve as a basis for further approximation of the EU legislation in this area. This is an important step in ensuring a common strategy for investment protection and environmental safety for all EU member states. At the same time, it is important to take into account the interests of all stakeholders, including both investors and the state, in order to ensure an effective mechanism of protection against criminal offences in the field of environment.

Key words: *environmental crime, environmental safety, investment climate, approximation, Acquis.*